

SANDRIS MŪRIŅŠ

MAŅU HIERARHIJA. SMARŽAS UN OŽA

Patriks Ziskinds savā romānā *Parfīms*, runājot par astoņpadsmitā gadsimta pilsētu, raksta, ka *“pilsētās valdīja mūsdienu cilvēkam neiedomājama smaka. Ielas smirdēja pēc mēsliem, pagalmi – pēc urīna, kāpņu telpas – pēc puvuša koka un žurku sūdiem, guļamistabas – pēc nospeļotiem palagiem un mitriem pēļiem, un šķebinoši saldās naktspodu dvakas. (..) Cilvēki smirdēja pēc sviedriem un nemazgātām drēbēm; mutēs – pēc iebojātiem zobiem, kuņģi – pēc sīpolu sulas, un ne gluži svaigas miesas odas pēc veca siera un saskābuša piena. Smirdēja viss.”*¹ Vai mūsu pilsēta un mēs smaržojam mazāk, vai vienkārši mēs tāpat kā grāmatas galvenā varoņa Grenuija zīdītāja zinām, kā kas smaržo, taču šis smaržas ar vārdiem esam aprakstījuši trūcīgi?

Tikai 2004. gadā tika izgudrots smaržas detektors jeb “elektroniskais deguns”, kurš nevis apraksta smaržas, bet uzrāda tās kā ķīmisku savienojumu zīmes.² Aparāta uzrādītais ir “attēlojošs” nevis “smaržojošs”. Jau sen ir attīstītas skaņas un attēla aprakstīšanas un mērīšanas sistēmas. Skaņas mērvienības ir frekvence, amplitūda, ātrums, intensitāte, decibeli, tembrs, savukārt attēla – pikselis, kontrasts, izšķirtspēja, attālums, perspektīva u.tml. Kādas ir smaržas mērvienības?

Mūsu pieņemtajā valodā ir gan vārda vizuālā, gan fonētiskā transkripcija, bet tai nepiemīt ne smaržas, ne taustes vai garšas aspekts. Šo trīs maņu – redzes, dzirdes un runas – kombinācija ir tikai viena no 63 iespējamām visu sešu maņu kombinācijām. Ir arī alternatīvas, piemēram, Braila raksts neredzīgajiem. Aplūkojot latviešu valodas vārdnīcās terminiem “redzēt”, “dzirdēt” un “runāt” veltītās sadaļas, redzam, ka tās ir plašākas un daudznozīmīgākas nekā darbības vārdiem “ost”, “taustīt” un “garšot” veltītās. Līdzīgi ir arī ar šo vārdu sinonīmu skaitu.

Šis pazīmes liecina, ka pastāv maņu hierarhija, kuras centrā ir redze, dzirde un runa, tām informācijas apmaiņā ir augstāks statuss. Turklāt hierarhija atspoguļojas arī sociālās kategorijās, piemēram, ir redzes un dzirdes invalīdi, taču nav ožas invalīdu. Arī psihoanalītiķi savos darbos ataino ideju

par maņu hierarhiju, jo, piemēram, Žaks Lakāns (*Jacque Lacan*) ir nosaucis vienu psihe attīstības stadiju redzes objekta – spoguļattēla vārdā, savukārt Zigmundam Freidam (*Sigmund Freud*) – viena no psihe attīstības stadijām ir garša – orālā stadija, taču neviens no autoriem psihe attīstībā nav iekļāvis smaržu stadiju.

Domāju, ka ožas maznozīmība vai maņu hierarhija ir radusies cilvēka psihe attīstības gaitā. Manas izspēles jeb analīzes kārtība: atklāsme par dažādu maņu lomu psihe attīstībā, izmantojot Ž. Lakāna modeli, un šo atklāsmju pārņemšana analizējot viņa izstrādātos četrus diskursa tipus. Savu argumentāciju ilustrēšu ar novērojumiem un cilvēku stāstiem par smaržām, kā arī gadījumiem no romāna *Parfims*. Esmu tieši izvēlējis neanalizēt paša Grenuija psihi un ar to saistītos notikumus, jo viņā varēja novērot cilvēkam neierastas psihe attīstību. Tālab lielāku interesi veltu tieši viņa radīto smaržu attiecībām ar citiem cilvēkiem, kā arī diskursu tipiem, kuros tie mijiedarbojas.

Ž. Lakāns psihi apraksta trijos reģistros – reālais, imaginārais un simboliskais, kur imaginārais un simboliskais ir savstarpēji saistīti, un tie savukārt spēkojas ar psihe reālo reģistru. Šie psihe reģistri neattīstās vienlaicīgi, bet gan minētajā secībā, katrā posmā atbilstoši secīgumam dominē kāds no psihe reģistriem, ar atbilstošiem virzītājiem – vajadzība, prasība un vēlme.³

Ž. Lakāns uzskata, ka cilvēka psihē dominē simboliskais reģistrs, ko apvij bezapziņa. Tā ir valodas izteiksmes līdzekļu – metonīmiju un metaforu – strukturēta, to veido dažādi vēlmju un tēlu apzīmētāji, kuriem nav apzīmējamie. Apzīmētāju savstarpējā saistība ir nenoturīga, mainīga, kā arī rada nebeidzamu apzīmētāju saspēli, kur valodas lietojumam ir būtiska loma cilvēka paškoncepta radīšanā, t.i., mēģinājumos apstādināt un fiksēt šo nenoturīgo apzīmētāju ķēdi. Tādejādi Ž. Lakāns psihi tuvina kultūrai, bet cilvēka paškonceptu – runas aktam jeb valodas lietošanai.

Reālā psihe stadija ilgst līdz 6–8 mēnešu vecumam, to virza vajadzība – nepieciešamība pēc ēdiena, drošības, komforta, autiņu nomaiņas u.tml. Šīs vajadzības ir apmierināmas, un tās var apmierināt māte. Bērns nenodala sevi no objekta, kā arī no ārējās pasaules.⁴ Tā kā svarīgākā bērna saite ar pasauli tiek nodrošināta, zižot mātes krūti, tad svarīgākā maņa, kas tiek attīstīta šajā laika posmā, ir garša. Reālajā psihe reģistrā mājā dabiskā totalitāte.

Imaginārā stadija nomaina reālo brīdī, kad māte pārtrauc zīdīt bērnu, kā arī bērns sāk kļūt spējīgs nošķirt savu ķermeni no pārējās pasaules. Tas

norisinās, pateicoties vizuālajai uztverei. Brīdī, kad bērns ierauga savu attēlu spogulī, viņš to uztver kā sevis kopumu jeb veselumu, tādējādi spoguļa stadijā rodas kognitīva vienība **es**.⁵ Saistībā ar apgūto sevis attēlu viņš savu un citu ķermeņus uztver kā veselas vienības, kas ir nošķirtas viena no otras un rada ilūziju par ķermeņa vienotību iepretī tā fragmentārajai dabai. Līdz ar to attēls un vizuālā uztvere rada arī nojausmu par dalījumu **es** un **citi**. Šajā brīdī vajadzības tiek aizstātas ar prasībām. Prasības nav iespējams apmierināt ar objektu palīdzību, jo prasību virza sevis atzišana un mīlestība no cita. Prasība rodas, bērnam apjaušot nošķirumu no mātes kā kaut kā tāda, kas nav daļa no bērna paša. Līdz ar to rodas prasības saplūst ar objektu, lai pārvarētu trūkumu.⁶ Tādējādi imaginārais psihe regīstrs ir vieta, kurā attīstās fantāzijas par sevi vai paša identitāti kā identifikāciju ar kādu ārējo tēlu, lai kompensētu piedzīvoto trūkumu.

Var secināt, ka šajā psihe attīstības stadijā centrālā maņa ir redze, jo tā nodrošina dalījuma **es** un **citi** rašanos, kā arī ilūziju par sevi kā veselumu, kamēr ne dzirde, ne oža, ne arī garša šādu ķermeņa veseluma jeb totalitātes ilūziju nenodrošina. Tā kā attēls nesmaržo, tad smarža zaudē savu vitalitāti. Jautāju kādai mātei, vai viņas bērns smaržo, viņa atbildēja: "*Jā, pēc persika*", savukārt uz šo pašu jautājumu par cilvēku, viņa atbildēja, ka cilvēks nesmaržo. Ikdienā cilvēka nesmaržošana jeb sava ķermeņa smaržas nomākšana tiek īstenota ar pārmērīgu higiēnu un ķermeņa losjonu lietošanu. Turklāt attēla īpašības ķermeņa vienotības ilūzijas radīšanai spiež cilvēku uztvert kā vienas smaržas būtņi. Cilvēks atsakās domāt, ka viņa kājas varētu smaržot citādāk kā intimitātes vai mati, jo tas lauztu ķermeniskuma vienotības ilūziju. Šī ilūzija spiež mūs vienlaikus lietot tikai vienas smaržas. Šī ir būtiskākā smaržu lietošanas formula.

Simboliskā stadija psihe attīstībā līdzdarbojas ar imagināro stadiju. Tā attīstās brīdī, kad bērns sāk apgūt valodu. Imaginārajā stadijā ir attīstīties arī kognitīvas koncepti **cits**, kā arī bērns šajā posmā sevi ir identificējis ar paša **citu** spoguļattēlā. Ir izveidojies nošķirums **cits** un **es**, kā arī bērnam rodas vēlme būt **citam**, t.i., sākotnēji būt sava spoguļa attēlam, pēc tam kādam objektam, piemēram, mātei. Tā kā tas nav iespējams, tad bērns cenšas savu vēlmi īstenot ar valodas palīdzību. Tādējādi psihe attīstības gaitā bērns dod priekšroku kultūrai nevis dabai.⁷ Var secināt, ka simboliskā stadijā redzei pievienojas dzirde un runa.

Dabas un kultūras pretnostatījums izpaužas arī smaržu lietojumā un atmiņās par tām. Spilgtas atmiņas par bērnības smaržām saistās ar dzīvniecisko pasauli – zirgu mēsli, kaķu un kucēnu smarža vai arī savu izkārņījumu smarža. Tajā pašā laikā, cilvēkam augot, tieši šīs smaržas sāk izraisīt riebumu, īpaši cilvēka ķermeņa atsevišķu daļu – pēdu, sviedru, izkārņījumu, padušu, nemazgātu matu – smaržas. Tās tiek nomāktas ar parfimērijas veikalos pirtām smaržām, kur dominē sekojoša loģika: smaržas ir dārgākas, ja tās tiek veidotas no dabā iegūtām vielām un tiek savienotas ar dabā neiegūstamām smaržām.⁸

Starp garšu un smaržu ir novērojamas savstarpējās saites. Produktus mēs novērtējam pēc to smaržas, savukārt smaržu katalogs sastāv no šāda dalījuma – svaigas, saldās un rūgtas smaržas. Turklāt lielākoties smaržu flakonu saturā to ingredientī ir vai nu ēdami – piemēram, persiki, muskatrieksts, vaniļa – vai arī lietojami kā tējas, piemēram, jasmīns.⁹ Šķiet, ka oža un garša ir savstarpēji papildinošas maņas, jo tas, ko mēs smaržojam bieži vien ir tas pats, ko mēs ēdam, kā arī garšas vārdus projicējam uz smaržām, tad visdrīzāk oža ir apkārtējās vides un reālās psihe reģistra medijs. Par to liecina veids, kādā Grenuijs, P. Ziskinda romāna *Parfims* galvenais varonis, gāja bojā – viņš izveidoja sev eņģeļa smaržu. Kad viņš sevi ar to apsmidzināja, apkārtējie ļaudis sākotnēji juta bijību pret viņu, taču tam sekoja nepārvarama iekāre. Ļaudis norāva viņu uz zemes, rāva nost drēbes, ādu un plosīja gabalu gabalos, tad apēda, lai iegūtu viņa dievišķo dzirksti.¹⁰

Aptaujājot paziņas par smaržu nelielo nozīmību, esmu saņēmis noliedzošas atbildes. Smaržām piemērot kaut kas īpašs, tās nav zudušas no cilvēku maņām. Savos smaržu aprakstos, aptaujātie bieži vien minēja intimitātes mirkļus, kurus pastiprina partnera dabiskā ķermeņa smarža. Tā kā otra ķermeņa smaržošana ir daļa no cilvēku seksuālas prakses, un pati seksuālā aktivitāte ir veids, kā cilvēki nodrošina atgriešanos dabiskajā totalitātē, tad šīs piezīmes pastiprina tēzi par smaržu kā reālās psihe reģistra mediju.

No šīs isās analīzes var secināt, ka redze ir vairāk saistīta ar imagināro psihe reģistru, bet dzirde un runa – ar simbolisko psihe reģistru, savukārt oža un garša – ar reālo psihe reģistru. Tagad aplūkosim, kā maņas iekļaujas Ž. Lakāna četros – kunga, histēriķa, analītiķa un universitātes – diskursa tipos. Pirms atsevišķo diskursa tipu aplūkošanas būtu svarīgi saprast, kur meklējama maņu darbības telpa pašā diskursa tipa konceptā.

Trūkums nodrošina sociālo saiti vismaz starp diviem dalībniekiem, kur viens dalībnieks ieņem dominējošu pozīciju iepretim otram. Varas pozīcijas izriet no kultūrā valdošās patriarhālās loģikas. Savukārt pati sociālā saite ir varas saite, kura sevi ietver dominējošo neiespējamību būt otram, kā arī otra nespēju samainīties vietām ar pirmo.¹¹ Tā kā, pateicoties šai varas saitei, noris saruna jeb simboliskās informācijas apmaiņa, tad šo saiti nodrošina cilvēka spēja runāt un dzirdēt.

Diskursā sociālā saite iekļauj četrus elementus: aģentu, **citu**, ražojumu un patiesību. Aģents ir funkcija no patiesības. Savukārt ražojums ir šīs sociālās saites pārpalikums. Divu apzīmētāju jeb elementu noturīgai identifikācijai pretojas reālās psihs reģistrs. Tieši, pateicoties pretestībai, ir iespējama diskursīvo tipu dinamika – pāreja no viena diskursa tipa uz citu –, radot dažādus ražojumus. Var secināt, ka divu apzīmētāju attiecības ir pastarpinātas ar garšas, ožas un taustes maņām. Savukārt paši apzīmētāji ir simboliskās un imaginārās psihs reģistru radīti redzes, runas un dzirdes objekti. Tādi ir četri: valdošais apzīmētājs jeb falliskais likums, zināšanas jeb apzīmētāju tīkls, šķeltais subjekts jeb paškoncepts, kā arī *viršbaudas* jeb vēlmes objekts.¹²

Centrālais diskursa tips ir kunga diskursss, jo no tā rodas atlikušie trīs. Šajā diskursā sociālā saite savieno divus cilvēkus, kur pirmā aģents ir valdošais apzīmētājs un otrā – vēlmes objekts. Kunga diskursā tiek atražotas valdonības un paklausības attiecības,¹³ jo ražojums ir kunga tēls, un tātad šī diskursa pienesums ir attēls. Tā kā saite izpaužas kontrolē un uzraudzībā, tad arī redze un dzirde ir pakļautas tās loģikai. Šī saite seko principam ap tekstu veidot attēlus. Piemēram, apsardzes firmas vai policija sākotnēji izplāno, kur izvietot novērošanas kameras, pēc tam, sekojot šim plānam, tās tiek izvietotas. Līdzīgi darbojas arhitekti, ceļot ēkas.

Šī diskursa tipa trauslums slēpjas vadošā apzīmētāja un šķeltā subjekta identifikācijā. Tai var pretoties oža, jo kungs nav kungs, ja viņš smaržo pēc sevis, jo ir taču pieņemts, ka dievs nesmaržo. Priekšnieka un viņa padoto attiecībās iespējams novērot to, ka, jo augstāka ir ieņemamā pozīcija darbā, jo spēcīgākas smaržas tiek lietotas. Priekšnieka statusu darbinieku acīs var traumēt viņa paša smarža, piemēram, sviedri. Turklāt, šādu smaržas esamību var piedot tikai sev līdzīgiem vai zemāka līmeņa darbiniekiem.

Smarža var arī pārraut šī diskursa sociālo saiti. Romānā *Parfims* ir brīdis, kad Grenuijs, masu slepkava, tiek noķerts, un, kad viņam grasās izpildīt nāves sodu, viņš iesmaržo sevi ar eņģeļu smaržu. Cilvēki, tajā skaitā

nogalināto meiteņu tēvi, kas sapulcējušies, lai vērotu viņa nāvi, saoduši smaržu, iegrimst viņa apbrīnošanā un ekstāzē, tūlīt pēc tam iesaistoties masu orgijās. Pat tikumīgās sievas rauj nost blūzes, histēriski kliežot, atkailina krūtis un paceltiem brunčiem metas zemē. Nogalinātās meitenes tēvs pieskrēja pie viņa un šļupstēja: "*Piedod, dēls, piedod!*"¹⁴ No rīta cilvēkiem šis piedzīvojums likās tik drausmīgs un neiespējams, ka viņi uzreiz to izdzēsa no savām atmiņām. Šis ir piemērs, kā smarža atraisa reālo psihes reģistru, tādejādi pārraujot kārtības īstenošanu, Grenuija gadījumā – nāves soda izpildi.

Histēriķa diskursā aģenta pozīciju ieņem šķeltais subjekts, kurš spiež otru dalībnieku ražot zināšanas – dzirdes runas objektus. Šīm zināšanām būtu jāpārvar šķeltā subjekta un vēlmes jeb fantāzijas identifikācijas grūtības¹⁵. Tā kā saite izpaužas kā zināšanu radīšana caur izziņu un identificēšanu, tad arī redze un dzirde ir pakļautas tās loģikai. Šī saite seko principam veidot tekstu ap attēlu. Šis maņu princips ir pretējs kunga diskursa maņu sadarbības principam, t.i. ap tekstiem veidot attēlus. Šo saiti atspoguļo gan dabas zinātņu izziņas veids, gan dzīves stilu konstruēšana patēriņa veicināšanai.

Piemēram, elektromagnētisko viļņu esamību var novērot tikai ar īpašām mērīšanas ierīcēm. Šīs ierīces rāda mainīgas diagrammas, tātad attēlus. Dabaszinātnieki savus atklājumus par tiem rada tulkojot attēlus zināšanās jeb attēlu aprakstos. Tādejādi bez attēla nav iespējami ne viļņi, ne zināšanas par tiem. Savukārt, kosmētikas veikalos, smaržu un modes reklāmās jūs redzēsiet daudz attēlu un maz teksta, arī modes zīmolu pārstāvji uzsver to, ka viņi nepārdod smaržas vai apģērbus, bet rada dažādus tēlus vai dzīves veidus.

Šis diskurss skaidro, ka mums ir trūcīgas zināšanas par smaržām, jo tās rodas, pateicoties attēla esamībai. Smaržām nav attēlu un attēlam nav smaržu, tādejādi par smaržām ir maz zināšanu.

Analiķa diskursā aģenta pozīciju ieņem otra vēlmes objekts jeb attēls, kurš spiež to atgriezties pie valdošā apzīmētāja, tādejādi ļaujot tam apstādināt apzīmētāju skrienošo ķēdi, radot jēgpilnu es identifikāciju. Saite izpaužas caur viena dalībnieka ieklausīšanos otra stāstījumā un otra runāšanā pašam ar sevi. Tādejādi šī saite seko principam attēlu saskaņot ar tekstu jeb piemeklēt tekstu attēlam. Šo saiti atspoguļo arī cilvēku kultūras patēriņš, mēģinājumi iejusties kādas filmas vai literatūras varonī, lai labāk izprastu pašam sevi, tādejādi saskaņojot savu fantāzijas attēlu par sevi, izmantojot cita rakstītu tekstu.

Šī diskursa tipa trauslums slēpjas šķeltā subjekta un valdošā apzīmētāja identifikācijas nodibināšanā. Analītika diskurss ir smaržu izstumjošs, jo identifikācija nepieļauj iedziļināšanos savā dabiskajā smaržā un atgādina cilvēkam par nepieciešamo ķermeņa higiēnu dabiskās smaržas nomākšanai.

Šī diskursa trauslumu raksturo romāna *Parfīms* epizode, kura ilustrē smaržas izstumšanu, kā arī ķermeņa kosmētikas lietošanas nolūkus. Pāris nedēļu vecumā Grenuijs nonāca pie mācītāja Terjē, kam šķita, ka viņš gribētu būt bērna tēvs un milēt viņu. Mācītājs lūkojās uz Grenuiju, kurš nesmaržoja, un brīdī, kad bērns ievilka gaisu caur nāsīm, mācītājs saoda savu smaržu – pēc sviedriem, etiķa, skābiem kāpostiem un nemazgātām drēbēm. Terjē nodrebēja, viņu pārņēma riebums, viņš savilka savu degunu, it kā saozdams kaut ko riebīgi smirdošu, no kā vajadzētu turēties tālāk. Tad mācītājs nolēma atdot bērnu patversmē. Atnācis mājās, viņš nomazgājās no galvas līdz kājām un, lūgdams dievu, atviegloti aizmigla.¹⁶

Universitātes diskursa aģenta pozīcijās ir zināšanas, kuras ražo otra dalībnieka paškonceptu.¹⁷ Šī sociālā saite izpaužas caur mācīšanu un mācīšanos. Tā seko principam tekstu saskaņot ar attēlu jeb tekstam piemeklēt attēlu, kur pēdējais kalpo kā patiesības arguments. Šis maņu princips ir pretējs analītika diskursa maņu sadarbības principam – attēlam piemeklēt tekstu. Šo saiti ilustrē pasniedzējs, kurš, gatavojot slaidu lekciju, sākotnēji uzraksta lekcijas tekstu, pēc tam meklē šo tekstu ilustrējošus attēlus. Līdzīgi darbojas mācību grāmatu redaktors.

Tā kā par smaržām ir maz zināšanu, kā arī tām nav ilustrējošu attēlu, tad smaržai, līdzīgi kā garšai un taustei, nepiemīt argumentējošs spēks. Turklāt, šī diskursa ražojums ir tāda teksta par sevi radīšana, kurš būtu savietojams ar vēlmes jeb fantāzijas attēlu. Tā kā tas ir teksta un attēla attiecību nodibinājums, taču ne teksts, ne attēls nesmaržo, smaržu izvēle, salīdzinājumā ar ķermeņa izskatu vai balsi, nesniedz cilvēkam svarīgāko informāciju par sevi.

Atsauces un piezīmes

- ¹ Ziskinds Patriks. *Parfīms: stāsts par kādu slepkavu [Parfum]*. Tulk. Ingrida Levrence. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004. 3.lpp.
- ² Saruna ar Latvijas Universitātes Cietvielu fizikas institūta Sensoru laboratorijas direktoru, fizikas doktoru Jāni Kleperu. Intervēja Anda Lase. *Latvijas Universitātes Avīze*. Publicēts 21.02.2005. Pieejams: <http://www.lu.lv/laikraksts/zinatne/64/index.html> [skatīts 2005, 13. apr.].
- ³ Lacan Jacques. *Écrits: a selection*. Transl. by Bruce Fink. New York; London: W.W. Norton & Co, 2002, p. 3 – 10, 31 – 169.
- ⁴ Felluga Dino. *Modules on Lacan: On the Structure of the Psyche*. [Introductory Guide to Critical Theory]. Pieejams: <http://www.purdue.edu/guidetotheory/psychoanalysis/lacanstructure.html> [skatīts 2007. 12. jan.].
- ⁵ Lacan Jacques. *Écrits :a selection*. Transl. by Bruce Fink. New York; London : W.W. Norton & Co, 2002, p. 3 – 10.
- ⁶ Ibid.
- ⁷ Ibid., p. 31 – 169, 271 – 281.
- ⁸ The fragrance store "Name Brands Perfume". [Smaržu apraksti]. Pieejams: <http://www.namebrandsperfume.com/> [skatīts 2004, 20. dec.].
- ⁹ Ibid.
- ¹⁰ Ziskinds Patriks. *Parfīms: stāsts par kādu slepkavu [Parfum]*. Tulk. Ingrida Levrence. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004. 211 – 13.lpp.
- ¹¹ Zunda Ansis. 1. un 2. lekciju pieraksti kursā "Diskursa teorija un Analīze". Latvijas Universitāte, 2004.g. septembris.
- ¹² Turpat.
- ¹³ Rex Butler. Slavoj Zizek: What is a Master-Signifier. Lacan.Com Pieejams: <http://www.lacan.com/zizek-signifier.htm> [skatīts 2004, 20. dec.].
- ¹⁴ Ziskinds Patriks. *Parfīms: stāsts par kādu slepkavu [Parfum]*. Tulk. Ingrida Levrence. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004. 201 – 3.lpp.
- ¹⁵ Zunda Ansis. 1. un 2. lekciju pieraksti kursā "Diskursa teorija un Analīze". Latvijas Universitāte, 2004.g. septembris.
- ¹⁶ Ziskinds Patriks. *Parfīms: stāsts par kādu slepkavu [Parfum]*. Tulk. Ingrida Levrence. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004. 15 – 6.lpp.
- ¹⁷ Zunda Ansis. 1. un 2. lekciju pieraksti kursā "Diskursa teorija un Analīze". Latvijas Universitāte, 2004.g. septembris.

Sandris Mūriņš Hierarchy of the Senses: Perfume and Smell

Summary

There is a hierarchy of the senses, where the vision and hearing dominate, and smell is neglected. Language can be transcribed both visually and phonetically, however it cannot possess the aspect of smell. Similarly one can find many synonyms for “see” and “hear” but the amount for “smell” is more restricted. Additionally, there are social categories for persons with visual and hearing disabilities, but there is no social category for those who have difficulties with their sense of smell. In order to understand why smell is the neglected sense, the establishment of the hierarchy of the senses is analysed through Jacques Lacan’s model of development of the psyche. It is argued that the exclusion of smell originates in the phases of development of the imaginary and symbolic psyche, where logic prevails to develop a strong connection of the senses, “to see”, “to hear”, and “to say”, with the human psyche. By applying the Lacanian theory of the four discourses: the Master, the University, the Hysteric and the Analyst, the question of how perfume fits into a culture dominated by images and words is addressed. It is concluded that perfume, in a spontaneous fashion, strives to break down cultural bonds between images and words.